

فهرست مطالب

مقدمه	۱
درآمد: درباره قانون آیین دادرسی کیفری	۵
بخش اول- کلیات	۹
فصل اول- تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن	۹
فصل دوم- دعوای عمومی و دعوای خصوصی	۱۰
بخش دوم- کشف جرم و تحقیقات مقدماتی	۱۹
فصل اول- دادرسی و حدود صلاحیت آن	۱۹
فصل دوم- ضابطان دادگستری و تکالیف آنان	۲۰
فصل سوم- وظایف و اختیارات دادستان	۳۲
فصل چهارم- وظایف و اختیارات بازپرس	۴۴
فصل پنجم- معاینه محل، تحقیق محلی، بازرسی و کارشناسی	۵۷
فصل ششم- احضار و تحقیق از متهم، شهود و مطلعان	۷۲
فصل هفتم- قراردادهای تأمین و نظارت قضایی	۸۹
فصل هشتم- اقدامات بازپرس و دادستان پس از ختم تحقیقات	۱۰۴
فصل نهم- تحقیقات مقدماتی جرائم اطفال و نوجوانان	۱۰۹
فصل دهم- وظایف و اختیارات دادستان کل کشور	۱۱۰
بخش سوم- دادگاه‌های کیفری، رسیدگی و صدور رأی	۱۱۳
فصل اول- تشکیلات و صلاحیت دادگاه‌های کیفری	۱۱۳
فصل دوم- رسیدگی به ادله اثبات	۱۲۷
فصل سوم- رسیدگی در دادگاه‌های کیفری	۱۳۰
فصل چهارم- رسیدگی در دادگاه کیفری یک	۱۴۳
فصل پنجم- رأی غیابی و واخواهی	۱۵۰
فصل ششم- رسیدگی در دادگاه اطفال و نوجوانان	۱۵۱
فصل هفتم- احاله	۱۵۳
فصل هشتم- ردّ دادرسی	۱۵۴

بخش چهارم- اعتراض به آراء	۱۵۷
فصل اول- کلیات	۱۵۷
فصل دوم- کیفیت رسیدگی دادگاه تجدیدنظر استان	۱۶۳
فصل سوم- کیفیت رسیدگی دیوان عالی کشور	۱۶۸
فصل چهارم- اعاده دادرسی	۱۷۳
بخش پنجم- اجرای احکام کیفری و اقدامات تأمینی و تربیتی	۱۸۱
فصل اول- کلیات	۱۸۱
فصل دوم- اجرای مجازات حبس	۱۹۲
فصل سوم- اجرای محکومیت‌های مالی	۲۰۱
فصل چهارم- اجرای سایر احکام کیفری	۲۰۶
فصل پنجم- اجرای قرار تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط، قرار تعویق صدور حکم، نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی	۲۰۹
بخش ششم- هزینه دادرسی	۲۱۳
بخش هفتم- سایر مقررات	۲۱۷
بخش هشتم- آیین دادرسی جرائم نیروهای مسلح	۲۲۱
فصل اول- کلیات	۲۲۱
فصل دوم- تشکیلات دادرسی و دادگاه‌های نظامی	۲۲۳
فصل سوم- صلاحیت	۲۳۰
فصل چهارم- کشف جرم و تحقیقات مقدماتی	۲۳۵
فصل پنجم- وکالت در دادرسی و دادگاه نظامی	۲۴۲
فصل ششم- ترتیب رسیدگی، صدور و ابلاغ رأی	۲۴۳
فصل هفتم- تجدیدنظر و اعاده دادرسی	۲۴۴
فصل هشتم- اجرای احکام	۲۴۶
بخش نهم- دادرسی الکترونیکی	۲۴۹
بخش دهم- آیین دادرسی جرائم رایانه‌ای	۲۶۱
بخش یازدهم- آیین دادرسی جرائم اشخاص حقوقی	۲۷۱
بخش دوازدهم- سایر مقررات	۲۷۵

مقدمه

«شورای نگهبان» به عنوان نهاد پاسداری کننده از موازین شرع و قانون اساسی، وظیفه‌ی خطیر بررسی کلیه‌ی مصوبات مجلس شورای اسلامی و اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران را به عنوان یکی از وظایف مصرّح خویش در قانون اساسی بر عهده دارد تا قوانین و مقررات لازم‌الاجراء در جمهوری اسلامی ایران، مغایرتی با موازین شرع و قانون اساسی نداشته باشند. از سوی دیگر، وظیفه‌ی تفسیر اصول قانون اساسی نیز به عهده‌ی این نهاد گذارده شده است که بر اهمیت نقش و جایگاه آن در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران می‌افزاید. بدین سان، مجموعه نظرات ابرازی از سوی شورای نگهبان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و برای آحاد افراد جامعه قابل استفاده است؛ چه آنکه این نظرات، از جهتی شأن علمی و نظری دارد که می‌تواند مورد استفاده‌ی عموم علاقه‌مندان، به‌ویژه مجامع علمی- پژوهشی واقع شود و از جهتی دیگر، برای تنظیم قوانین و مقررات مورد نیاز در کشور، می‌تواند مورد توجه و استفاده‌ی سیاست‌گذاران و نقش‌آفرینان عرصه‌ی تقنین و اجرا قرار گیرد.

مقام معظم رهبری نیز در دیداری که با اعضای شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۹/۴/۲۸ داشتند، با تأکید بر اهمیت نظرات شورای نگهبان فرمودند: «... مردم، مطلع نیستند... لازم است یک روال اطلاع‌رسانی منظم و مرتبی باشد که مردم در جریان قرار بگیرند، یا نظرات شورا مدوّن بشود و در اختیار اهل علم، حقوقدان‌ها، فقها و متخصصین بخش‌های مختلف گذاشته بشود؛ دانشگاه‌ها و حوزه‌ها ببینند و در جریان مباحث قرار گیرند... اینها چیزهایی است که بعد برای دیگری منبع و مدرک خواهد شد.»

بر همین اساس، با تشکیل «مرکز تحقیقات شورای نگهبان» - که در حال حاضر در قالب «پژوهشکده شورای نگهبان» فعالیت می‌کند- انجام فعالیت‌های علمی پیرامون نظرات شورای نگهبان به عنوان یکی از مأموریت‌های این مجموعه، در چند قالب مختلف در دستور کار قرار گرفت. تدوین مجموعه نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات ادوار مختلف مجلس شورای

اسلامی، تدوین مجموعه نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان راجع به اصول قانون اساسی، تدوین مجموعه نظرات فقهی شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری، تدوین نظرات فقهی و حقوقی شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی، استخراج مبانی نظرات و دلایل آرای شورای نگهبان، راهاندازی سامانه‌ی اینترنتی جامع نظرات شورای نگهبان و بارگذاری کلیه‌ی نظرات شورای نگهبان بر روی پورتال پژوهشکده^(۱) و در نهایت، پیاده‌سازی، تنظیم و تدوین مشروح مذاکرات جلسات شورای نگهبان، از جمله طرح‌هایی بود که برای عینیت بخشیدن به این مهم طراحی شد.

ثمره‌ی تلاش‌های صورت گرفته در این مدت، انتشار چندین جلد کتاب در قالب‌های متنوع بوده که با استقبال چشمگیر مخاطبان مواجه شده است. از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به انتشار مجموعه کتاب‌های «مبانی نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات و استفساریه‌ها (برگرفته از مشروح مذاکرات شورای نگهبان)» اشاره کرد که در قالب پروژه‌ای تحت عنوان «استخراج نظرات استدلالی شورای نگهبان» به سرانجام رسیده و تا کنون کتاب‌های مربوط به سال‌های ۱۳۸۷، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ از این مجموعه به زیور طبع آراسته شده است. انتشار کتاب «اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان (۱۳۹۴-۱۳۵۹)» مشتمل بر کلیه‌ی نظراتِ اِبرازی شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی، اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران، نظریه‌های تفسیری و مشورتی این شورا از اصول قانون اساسی، پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی و نیز تذکرها‌ی ارشادی و قانونی شورای نگهبان به مراجع قانونی و مسئولان نظام، از دیگر آثار علمی انتشار یافته در این پژوهشکده است. همچنین انتشار کتاب‌های «قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در پرتو نظرات شورای نگهبان»، «قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به انضمام مبانی نظرات

۱. نشانی اینترنتی سامانه جامع نظرات شورای نگهبان: <http://nazarat.shora-rc.ir>

شورای نگهبان پیرامون این قانون»، «قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به انضمام مبانی نظرات شورای نگهبان پیرامون این قانون» و نیز کتاب «قانون حمایت خانواده (مصوب ۱۳۹۱) و قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست (مصوب ۱۳۹۲) در پرتو نظرات شورای نگهبان، به همراه مبانی نظرات شورای نگهبان پیرامون این دو قانون» از دیگر منشورات پژوهشکده است که در راستای ترویج نظرات شورای نگهبان نسبت به قوانین مهم و دارای اثرگذاری عام، تدوین و چاپ شده است.

در ادامه‌ی تلاش‌های گذشته، مجموعه‌ی حاضر با عنوان «قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ (با اصلاحات و الحاقات بعدی) در پرتو نظرات شورای نگهبان»، با هدف توجه محافل قضایی و دانشگاهی به نظرات شورای نگهبان در تحلیل و تفسیر مواد قانون آیین دادرسی کیفری و در نتیجه فهم و تبیین صحیح این قانون تدوین شده است. در این کتاب، سیر تحول مواد قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با لحاظ الحاقیه‌ی مصوب ۱۳۹۳ و اصلاحیه‌ی مصوب ۱۳۹۴ مجلس شورای اسلامی، با توجه به نظرات و ایرادهای مطرح‌شده از سوی شورای نگهبان نشان داده شده است؛^(۱) بدین صورت که متن کامل مواد قانون آیین دادرسی کیفری ذکر شده و در ذیل هر ماده به صورت زیرنویس، حسب مورد، مصوبه‌ی ابتدایی مجلس راجع به آن ماده،^(۲) ایرادهای

۱. کتاب «قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در پرتو نظرات شورای نگهبان»، پیش‌تر در سال ۱۳۹۳ توسط انتشارات پژوهشکده شورای نگهبان چاپ شده و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته بود که با توجه به اصلاحات و الحاقاتی که طی دو مرحله در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در این قانون به عمل آمد، مجموعه‌ی حاضر بر اساس این تحولات، به‌روز رسانی شده است.

۲. گفتنی است منظور از آنچه در زیرنویس هر ماده، با عنوان «مصوبه نخست مجلس» ذکر شده است، نخستین متن مصوب مجلس در خصوص همان ماده است که با ایراد شورای نگهبان مواجه شده است؛ بر این اساس، تاریخ «مصوبه نخست مجلس» در خصوص هر ماده، لزوماً منطبق با تاریخ نخستین مصوبه‌ی مجلس در خصوص این قانون نیست.

شورای نگهبان نسبت به آن و مصوبه‌های اصلاحی بعدی مجلس آورده شده است تا خواننده ضمن آگاهی نسبت به تحولات مصوبه در پرتو نظرات شورای نگهبان، فهم دقیق‌تری نسبت به مفاد مواد مصوب حاصل کند.

در راستای بهره‌برداری مناسب از این مجموعه، ذکر دو نکته لازم است:

۱- در برخی مواد بدون آنکه شورای نگهبان نسبت به مفاد آن ماده ایرادی وارد کرده باشد، مجلس در مراحل بعدی، اقدام به اصلاح آن ماده کرده است. در این موارد نیز مصوبه‌ی نخستین مجلس برای آگاهی خواننده از تحولات تقنینی صورت‌گرفته در خصوص آن ماده، در زیرنویس ماده‌ی مورد نظر ذکر شده است؛

۲- با توجه به اینکه مواد (۵۷۱) الی (۶۹۹) قانون آیین دادرسی کیفری، طبق «طرح آیین دادرسی جرائم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی» مصوب ۱۳۹۳/۷/۸ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی به این قانون الحاق شد، شماره مواد این قسمت از قانون در زیرنویس، بر اساس ترتیب مواد در طرح ذکر شده است.

پژوهشکده شورای نگهبان امیدوار است با تولید و عرضه‌ی این مجموعه، علاوه بر حرکت در جهت تحقق بخشی از منویات مقام معظم رهبری، خواسته‌ی جامعه‌ی علمی کشور و همچنین مراکز سیاست‌گذاری، تقنینی و اجرایی کشور را پاسخ گفته باشد. مسلماً انتشار و عرضه‌ی چنین آثاری می‌تواند ثمره‌ی بیش از سی سال مجاهدت و تلاش شورای نگهبان در پاسداری از شرع و قانون اساسی را در اختیار کلیه‌ی علاقمندان، به ویژه محافل علمی و پژوهشی، اعم از دانشگاهی و حوزوی قرار دهد و به غنی‌تر شدن هر چه بیشتر مباحث فقهی و حقوقی در کشور کمک کند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

پژوهشکده شورای نگهبان

بهار ۱۳۹۵